

אדריה

פרק מנובלה

חיפה 31.8.31

ליהודית החביבה שלום!

השבוע התקרב לקצו. הצלם לא הזדרז, ולכן עלי לעשות זאת, למען לא תחשדיני באי גיטלמניות.

לחיפה הגעתי אחרי נסיעה משעממת מאד של ארבע שעות. קשה היתה לי הפרידה מעל החברה העליזה, שנמל יפו גזל ממני, ושבעתיים קשתה הפרידה מגבורי הרומן 'אדריה' של הסופר ליב יפה.

איני חדל לקוות לראותך בקרוב בחברתנו בחיפה. הייתי שמח מאד לו יכולת להסתדר באחת העבודות בביה"ס הריאלי המכיל גן ובי"ס. דומני שבעזרת קרֶט ולמודיך בגרמניה היית יכולה להסתדר לשנת הלימודים הבאה. יתכן שתמצאי ענין בפנימיה שעיי ביה"ס. אודיעך לכשיחזרו מרט ואשתו לחיפה.

באשר לך אקווה כי מצאת את אנשי ביתך בקו הבריאות ובמצב רוח מרומם.

בחיפה באו הורי, קרובי, וכמה מידידי לקבלני באניה. עירנו הקטנה נתנה לי הזדמנות לראות בזמן קצר מאד את רוב ידידי שעזבתי בחיפה, מאות 'ברוך הבא' ספגתי מדי יום ביומו.

למחרת בואי נכנסתי לעבודה. היה בזה צעד מפליא, אצלי ואצל כמה ידידים. ובאמת את יודעת יפה כמה עייפים היו האנשים, 'יורדי אדריה'. אך אחורי והחזקת פקיד על חשבוני הכריחוני למרות עיפותי להכנס מיד אחרי החפש הנחמד לקלחת העבודה.

התמונות שצלמתי בהיותי באירופה אינן מוצלחות ביותר, וגם אלה שצלמתי באניה אינן עומדות על הגובה הדרוש. בכל זאת יש ביניהן כמה טובות שאני מצרפן. ועוד אני מקוה לתקן את המצב לכשתבואי לחיפה.

אקווה כי מכתבי ימצאך במצב רוח טוב.

בתקווה לקבל את תשובתך
שלך בידדות
עמינדב

תל-אביב 4.9.31

עמינדב נחמד,

סוף סוף קיבלתי את מכתבך, קיוויתי לקבלו מיד אחרי בואך לחיפה אך טעיתי. התמונות די נחמדות, תודה לך עבורן. מכתבך הוא קצת דיפלומטי כמו שהבטחת שיהיה או כמו שאני יכלתי לשער מראש. אך אני פשוטה וכה יהיו גם דברי אליך. במשך הזמן שאני כאן כמעט ולא פעלתי כלום. רק מתרחצת בים, מטיילת הרבה, הספקתי לפגוש בכל מכירי והימים הראשונים היו מעייפים וקשים, כל הזמן אחד יוצא והשני בא וכך הבית מלא מפה לפה. לנוח מהאניה הספקתי באמת רק השבוע. אחרי שבת הנני מתכוונת לנסוע ירושלימה. צריך להתחיל לדאוג ביחס לעבודה להבא. איני רגילה יותר לשבת בטל ובאמת כבר נמאס לי קצת. תל-אביב הייתה בעיניי לכ"כ קטנה למרות התפתחותה במשך הזמן. איני רגילה כבר לזה שכשיוצאים לרחוב פוגשים בכולם. לעתים הדבר מכביד. יש פרצופים שאין רוצים כלל לראותם ולהתקל בהם ולמרות רצונך הם צפים. אך מה לעשות הרי לפנינו לא ברלין גם לא עיר אירופית אחרת, אלא כבאניה 'אדריה'... אתה יודע, נסיעתנו באמת היתה יפה. חלפה מהר. כל דבר טוב חולף מהר. ובכן, עמינדב, איך הנך מרגיש את עצמך, איך העבודה? ההינך מתגעגע גם מעט אחרי או בכלל לא מעלני יותר על לב? לחיפה בודאי אבוא בחוה"מ סוכות. חנה ומרט יהיו בשבוע הבא כבר בחיפה. תכנס בבקשה אליהם ומסור להם שלום בשמי. איך חיפה עתה ומה חדש בה? ההספקת לנוח? מה אמרה אמך עליך? תכתוב, עמינדב, וקצת יותר. בחיפה בטח אהיה ובכן אקוה לראותך טוב ונחמד כמו שהכרתיך. התבטיח?

כן, עמינדב, הצטערתי מאד שבירדי לא נתתי לך את הכסף שלויתי ממך. חרדתי כל הזמן שמא לא יבואו בני ביתך לקבלך ואתה תהיה בלי פרוטה. אני הייתי אז כ"כ מבולבלת שלא זכרתי כלום, מדוע לא הזכרת לי? באמת תסלח לי.

ולעת-עתה שלום רב. חיה בטוב ואיחולי לך.
שלך יהודית.

ביחס לסדורי להבא טרם ידוע דבר, הרי לא בתור מורה אלך עתה לעבוד, אלא עבודה סוציאלית. וזה כפי הנראה יהיה מטעם הועד הלאומי. יתכן שבירושלים אך יכול להיות גם תל-אביב או חיפה.

בימים הראשונים לשובה ארצה היתה סבתא מוריה יוצאת לרחוב בנעלי העקב שרכשה לה בברלין ובכובע הפטריה הירוק, שממנו הציצו תלתליה הבהירים ובגללו זכתה לכינוי 'הגרמניה היפה'. כינוי שדבק בה גם אחרי שהתחתנה עם סבא עמנואל ועברה להתגורר עמו בבית הוריו בחיפה. את מכתביה אליו, קודם נישואיהם, נהגה לכתוב בבית הקפה בדר ברחוב אלנבי, שהתרגלה לשבת בו עוד בתקופת לימודיה בסמינר, כשהיתה אוספת פרוטה לפרוטה ומפצירה בחברותיה הטובות – שלומית בורכוב, שכמה שנים לאחר מכן נהייתה שלומית מירסקי, וחיה ריינשטיין, שאחרי נישואיה היתה לחיה פרנקל – לבוא איתה לשנות שם תה ולראות, מאחורי שולחנו, את ביאליק, שמאז עלותו ארצה, באביב של אותה שנה, עשה אותו למקום הקבוע שלו. שם, רכון מעל ניירותיו, היה כושף בעטו שורות של שיר, או של מכתב אהבה, כי לא יתכן שלמשורר גדול שכזה לא תהיה איזו אהובה רחוקה, שאליה הוא מכון את געגועיו ואת שיריו, והיא המוזה הסודית שלו, לא יתכן שאת השיר 'איך' או את 'צפור' כתב לאשתו, היתה סבתא בת השש-עשרה מסבירה בלחישתה לחברותיה המצחקקות, ובעיניים הוזות דיקלמה: 'שוב זוהר רקיע, ושוב תכלת בלי-סוף, את הולכת בראש ואני כרוך אחריך, ובקמותי המלאות השתרע הנוף, והכל בהיר בו כמו בעיניך', והן היו קמות בתירוצים שונים להציץ מעבר לכתפו, אבל גבו הרחב וכפות ידיו הלבנות הסתירו את כתב-ידו הזעיר, המהודר. מפעם לפעם היה חדל ממלאכתו ותולה בשלוש העלמות הצעירות מבט בהיר, פזור-נפש, מבט של משורר, אמרה סבתא לעצמה, ובקושי התגברה על הדחף לגשת אליו ולספר לו ששמה כשם הוצאת הספרים האודיסאית שלו. הן היו מחכות עד שילך, אולי ישאיר טיוטה קרועה במאפרה, אך הוא היה מאריך את ישיבתו, לוגם בניהותא מכוס התה בלימון ומבקש מבדר הזקן הוספה של מים חמים בכל פעם שסיים לשנות את רובה, וכשנהיו המים כמעט צלולים לגמרי ולא נותר בהם מאום מצבעו הוהוב של התה, היו חבריו מצטרפים לשולחנו, וסבתא, שהכירה את כולם, היתה לוחשת לחברותיה, 'ההוא עם המשקפיים העגולים והקרחת, זה רבניצקי, והגבוה עם השפם והגבות שגראות כמו מברשות, זהו פייכמן, ולידו, עם המשקפיים שחציים זכוכית אטומה, זהו יעקב רבינוביץ', יש לו רק עין אחת', והם היו מזמינים תה טרי לכולם, גם בשביל ביאליק, והיו מחליפים ביניהם הלצות ודברי רכילות ופוליטיקה, והיו צוחקים וצועקים עד שיעול, ועשן הסיגריות התאבך סביבם כמין ענן של חשיבות ושל חוכמה, עד לשעת סעודת הערב, שאז היו שבים איש-איש לביתו, לשולחנו ולזוגתו, כולם מלבד רבינוביץ', שהיה ערירי, וסבתא וחברותיה היו עטות על המאפרה, דולות בזהירות את פיסות הנייר, מיישרות, נושפות מהן בעדינות את האפר ומחברות בחריצות לפסיפס מדויק, ובכל פעם היתה האכזבה לופתת את ליבן, כי גילו שכל אותה העת היה המשורר הגדול שוקד על רישום טורים ארוכים של מספרים, שלפי הכתוב לידם, 'אריחים איטלקיים', 'ברזים', 'ויטראזים לחלונות', 'אגן רחצה', הבינו, שאת ההוצאות על הבית שהחל לבנות לו בתל-אביב הוא מחשב. לפעמים היו מוצאות פיתקה עם סדר השבוע שרשם לו; ביום ראשון – נאום באסיפה בבית-העם, ביום שני – נאום בפתיחת תערוכה ב'בצלאל', ביום שלישי – פתיחת הוועידה המייסדת של אגודת הסופרים, ביום רביעי – הנחת אבן הפינה לבניין בית שטראוס ברחוב בלפור, ביום חמישי – פגישה של אגודת מגיני השפה העברית, ביום ששי – הרצאה בדגניה, מוצאי שבת – עונג שבת באולם 'אוהל שם'. לפעמים היתה סבתא מנסה לשכנע את חברותיה להצטרף אליה לאחת האסיפות שעמד לנאום בהן, אבל שלומית

היתה אומרת לה, מוריה מלניקוב, את מפריזה, וסבתא היתה הולכת לבדה. עכשיו היה השולחן הקבוע שלו ריק, ומקריאה ב'דבר' ידעה שעדיין לא חזר ממסעו לאירופה, שם ראה אותו עמנואל, שצפה בפתחת הקונגרס הציוני בבאזל. הוא סיפר לה ממאורעות הקונגרס באוניה, בעת מסעם ארצה, ובכדי להרשימה עוד יותר – הוא חש מייד בחולשתה לסופרים ומנהיגים, שלא נרפאה ממנה עד יומה האחרון – סיפר כיצד התיידד שם עם אחד הרוויזיוניסטים, עורך־דין ששמו וֶשֶׁן, והלה הציגו בפני ז'בוטינסקי. סבתא עיקמה מעט את שפתייה, באופן שיכול היה לרמוז לסבא, אילו היה בו אפילו שמץ מראיית הנולד שלה, על הוויכוחים הממושכים והמרים שיינטשו ביניהם כל חייהם, בעינים רושפות, בגרונות נחרים, ז'בוטינסקי נגד וויצמן, ההגנה נגד הפורשים, חירות נגד מפא"י, בן־גוריון נגד מנחם בגין. וסבא, שזה היה הנושא היחיד שבו שמר על אמונתו העיקשת, כי בכל דבר אחר מיהר לכוון את דעתו לדעתה, קם מכיסא־המרגוע שלו ושיחק בפניה על הסיפון כיצד עלה ז'בוטינסקי על כיסאו, צעק, זה איננו עוד קונגרס ציוני, וקרע את תעודת הציר שלו, ולאחר־מכן ניגש לגברת וייצמן, נשק בנימוס את ידה, והלך. 'ומה אמר ביאליק לכל זה?' שאלה אותו סבתא בסקרנות, 'ביאליק ישב שם דחוס בסמוקינג שלו, כבש את פניו בידים וניענע אותם מצד לצד ביאוש' אמר סבא.

אחרי־כך, גם זאת ידעה מקריאה ב'דבר', נסע ביאליק להבראה במעיינות המרפא של קארלסבאד ולא היה אמור לחזור אלא בחורף. הרופאים גילו אצלו אבנים בכליות, והיא דאגה מאד לשלומן. בכל־זאת לא העזה להתיישב במקומו, וישבה בשולחן סמוך, הזמינה לה כוס תה בלימון, חלצה את נעלי העקב שלחצו והכאיבו לרגליה שהתנפחו בחום, והניחה לפניה את מחברת השורות שלה ואת העט, ואת הדפים התכלכלים עם האותיות השחורות והדקות, מכתבו של עמנואל שקבלה ביום הקודם, והעלתה במחשבתה את דמותו, דק ומלאכי בחליפתו הלבנה, עומד על הסיפון בירכתי האניה המתרחקת מיפו לכיוון נמל חיפה ובלוריתו הבהירה מתבדרת ברוח, כפי שעמד שם חמישה ימים קודם לכן, כשעזבה האניה את נמל טריאסט בדרכה ארצה, אלא שאז ניצבה שם היא לצידו. בבוקר ההוא, התשעה־עשר לחודש אוגוסט אלף תשע מאות שלושים ואחת, שהיה בוקר נאה וסאון ומוזם מנועים וחריקת מנופים, חבטות המים בדפנות האניות וצעקות של סבלים איטלקיים שזופים, שחצי גופם העליון עירום בשמש, וריחות זיעה ומלח וזפת, ומלחים ניצבו בשורה על גשר ה'אדריה' וזירו את אחרוני הנוסעים לעלות, ראתה אותו לראשונה על הרציף, צעיר, ענוג ויפה תואר, גורר בקושי את מזוודתו הגדולה, פניו חיוורים והוא מתנשף בכבדות, והיא, שמאז ילדותה היו זרועותיה חזקות מנשיאת סלי תפוחי־זהב בפרדס המשפחה ברחובות, הושיטה לו יד ונטלה ממנו את המזוודה, ועם שתי המזוודות בידיה טיפסה בזרירות כבש האניה על עקביה הדקיקים. והוא התנהל מאחוריה, נפעם מגופה המוצק ומשוקיה השריריות, שנדמו לו כפסלי השיש שראה לפני מספר ימים ב'ווילה בורגזה' ברומא, לבו מחסיר פעימה למראה עורפה הרחב והצח שנגלה אליו מתחת לתלתלים הבלונדיים ולכובע הירוק, וכשהניחה את המזוודות והזדקפה, ועיניה האפורות הישירו אליו מבט, ניגב את כף ידו הלחה במכנסיו לפני שהושיטה לה ללחיצה, והרגיש שפניו, ובמיוחד אוניו הגדולות מדי, מוצפות סומק, ואז גמגם, אני מודה לך מאוד, שמי עמנואל ליפקין ואני סובל מאסטמה. סבתא מוריה אמרה לו את שמה וחייכה, והוא שאל, בת כמה שנים

את, והיא בחנה אותו רגע ואמרה, אני בת עשרים וארבע שנים, למרות שהיתה כבר קרובה יותר לעשרים וחמש, והוא אמר שגילו עשרים ושלוש שנים, אף על פי שבחודש החולף מלאו לו עשרים ושתיים, וסיפר לה שהוא מועסק כפקיד בבנק הלוואה וחיסכון בחיפה ומתגורר עם הוריו ואחותו הצעירה, ושזה לו הטיל הראשון לאירופה, בה שהה כחמישה שבועות, וביקר את הקונגרס הציוני בבאזל, ואת דודתו המתגוררת בפאריז, ואת ארמון המלוכה שבלונדון, והיא סיפרה שהיא חוזרת ארצה אחרי שלוש שנות לימודי עזרה סוציאלית בברלין, והיא נרגשת לפגוש את משפחתה ואת כל חבריה שלא ראתה זמן כה ממושך, והם נשענו על מעקה הסיפון והביטו בעיר טריאסט המתרחקת באופק, ופתאום החוויר עמנואל, התנווד ונאחו בה, והקיא את ארוחת הבוקר שלו על השמלה החדשה הטובה שקנתה לה בברלין לקראת החזרה ארצה, והיא אחזה אותו תחת אצילי זרועותיו והשעינה את חזהו על המעקה, וכרכה את זרועה סביב גבו וניגבה במשפחתה את מצחו הלח והורתה לו לנשום עמוק, ולחשה באוזנו מלים רכות, והוא המשיך להקיא אל תוך הים גם את ארוחת הערב של אתמול, ואחר את מיצי הקיבה שלו, וברגע ההוא ידעה, ונבהלה רגע, ומייד השלימה ואמרה לעצמה, כן, כך זה יהיה, אני אצטרך להתחיל בן ולנגב את מצחו ולשאת את המזוודות של שנינו כל ימי חיינו.

היא הסירה את מכסה העט והתלבטה אם לפתוח את מכתבה אליו ב'עמנואל יקר' או ב'עמנואל' סתם, ולבסוף רשמה בכתב־ידה היפה, המעוגל, 'עמנואל נחמד', כי זכרה כמה היה נחמד בעיניה כשישבו למחרת בבגדי־הרחצה שלהם בכסאות המרגוע על הסיפון ולגמו לימונדה צוננת, והוא השתדל בכל כוחו להביט אך ורק בעיניה, ולא להשפיל את מבטו לאחריה האחרים, ועל־מנת לכפר מעט על כלימתו מאתמול היה מספר לה מסיפורי הגבורה של סבו, אריה־לייב סלומון, בנו של יואל־משה הנודע, כאילו בהיותו זרע לאבותיו המיוחסים דבק גם בו משהו מנחישותם ומאומץ לבם, וכך ספר לה - כפי שספר גם לי כעבור כמעט ששים שנה, ואולי אפילו באותן המלים, כי במשך השנים שהיה סבא חוזר על סיפוריו שוב ושוב כבר נקבע להם בפיו נוסח קבוע, כשל סיפורי אגדה, וגם עיני התכלת שלו זרחו תמיד באותו האור, כשתיאר את סבו, שהיה יהודי מגודל וחסון, אדום שיער ושפם, ולראשו פֶּאס אדום כעציץ הפוך מונח באלכסון, ועיניו הכחולות ממצמצות כצוחקות. אדם תוסס היה, אמר סבא בקול שהערצה ילדותית נמסכה בו, אוונטוריסט ובוהמיין, חובב מעשיות ודברי לצון, מאכלים ערבים ומפולפלים ואת הטיפה המרה, ומביתו, שהיה היפה שבכל המושבה, מרופד שטיחים מזרחיים ווילאות קטיפה אדומים ומראות במסגרות זהב, בקעו תמיד צלילי הנגינה והזמרה, כי היה הראשון במושבה שלקח לשלוש בנותיו, שהיו זהובות ויפות כמותו, מורה לכינור, רוס, מן החדשים, החפשיים בהליכותיהם, ובכך הקים עליו את כעסם של בני המושבה וזמן מה לא היו מחזירים לו שלום ברחוב ובבית הכנסת, והוא היה מסגן מבין שיניו, ינעל אבוכי, וצוחק להם בפניהם, עד שנמאס להם להחרימו, ונתרגלו.

סבא לייב היה יוצא על סוסו לנסוע בארץ - המשיך סבא בספורו, וסכתא הבחינה בכמירה בדוק הגעגועים שבעיניו - סותר עם הערבים, ומביא לחנות גיסו בפתח־תקוה מחרוזות של תאנים מיובשות, חלוות משובחות עם אגוזים ושקדים קלויים, סבון נבלוסי לכביסה, ושמן־זית מבתי הבד שבקרבת שכם, ודגי־בקלה תורכיים מיובשים, ומיפו היה מביא קמח רוסי לבן ונפט וגריסים ושמיני־תמרוקים, ודגים מלוחים בחביות עץ, ושוקולד 'מניה' מצרפת, ובשמים

ספרדיים, וזיתים שחורים יווניים, הייתי או ילד קטן, אבל ריחות חזקת המכולת של הדוד דיסקין טריים באפי עד היום, ואני זוכר כיצד היינו ממתינים לו בפתח החנות בכליון עיניים ומעט בחשש, ונרגענו רק כשראינו מרחוק את הפאס האדום, וסבא היה מדדה אלינו במורד הרחוב על רגליו המעוקמות מרוב רכיבה, והמטען היקר על גבי זוג חמורים, ארבעה ארגזים לחמור. הוא היה היחיד בכל המושבה שלא התיירא מן השודדים עטויי השחורים של 'שבע הטחנות', שארבו, סכין בפה, בתוך הסוף והטיון ותותי-הבר שמאחורי הר נפוליאון, אלא הם פחדו ממנו, משום שידעו את שאירע שנים אחדות קודם לכן, כשעבר סבא לייב כפקיד בממשלה התורכית, ותפקידו להשגיח שלא יגדלו טבק בלי רשיון, והיה רוכב על סוסו בין הכפרים וגובה כסף מן החקלאים הערביים בשביל רשיונות הטבק, וערבי חמוש ברובה הולך אחריו לשמור אותו מפני הליסטים, עד שפעם אחת גמרו ביניהם אומר שני כפרים שכנים לרצוח אותו נפש ולשדוד את הכסף, ועשו יד אחת עם השומר, שכאשר יעברו ליד כפרים אלה יירה בו בגבו, והשומר אכן ירה, אבל החטיא ופגע בזרועו של סבא, והוא, שהיה גברתן וחזק וגם רתחן מאד, כדרך אדומי השער, תכף קפץ מן הסוס ותפס את הערבי וחתך ממנו את הרובה, ועשרות פלאחים משני הכפרים התנפלו עליו, סכינים בידיהם, והוא לפת את הערבי תחת זרועו הפצועה, ובידו הפנויה ירה באוויר, וכולם התעופפו משם כמו ציפורים מפחדות, והוא העלה את הערבי על הסוס, וככה, עם הכדור בזרוע, רכב אתו ליפו ומסר אותו לשלטונות, ומאז יצא שם גבורתו בכל הארץ, ועד דמשק וביירות הגיע, ואיש לא הרהיב עוז לגעת בו לרעה.

סבא עמנואל, שכל אותה עת היה מנופף בידיו ויורה באצבעו בשמיים הכחולים, הציץ בסבתא, שחיכה אליו בנחת מאחורי כוס הלימונד שלה, ומעודד מחיכה ומן הזהרורים שניצתו בעיניה, המשיך וסיפר במישנה התלהבות, איך נסע יום אחד אריה-לייב ליפו בעניינו מסחרו, וחזוה בתו – היא אמי, הסביר, וסבתא הנהנה בראשה – התלוותה אליו. ושם היו הערבים יושבים בצל ליד קירות הבתים, מוצצים מן הנרגילה וממשמשים בחרוזים של ענבר, וכשהיו רואים אישה יפה, בהירה וגדולה, תכף היו משמיצים איזה מילות גסות. אז סבא לייב, ששמע שככה מדברים על הבת שלו, התרגז מאד, סינן מבין שיניו אינעל אבוכי, משך בשתי ידיו שני שרפרפים מתחת לערבים שישבו עליהם, ורוצץ להם את גולגולותיהם. מן האופן שבו גלגל סבא את הריש, התיו מפיו את הצדיקים והדגיש את הגימלים והלמדים, יכלה סבתא לשמוע את פצפון הגולגולות, והיא עיוותה את פניה בחלחלה ומיד פרצה בצחוק ואמרה, לספור הזה אני לא מאמינה, לאף מלה, וסבא הציץ בה נעלב, ובלי להבחין בפיהוקים שהגניבה לתוך הכוס הריקה, שכן עורה נשלך וראשה דאב כבר מן השמש, המשיך וסיפר לה בגאווה, כאילו לו-עצמו אירע הדבר, על המשפט שהיה לו, לאריה-לייב אצל התורכים, שהיו לוקחים בקשיש, מקטן ועד גדול, וכשהשופט עבר הוא שם לו בכיס נפוליאון של זהב, אבל השופט פסק לא לרוחו, וכשיצאו מבית-המשפט ניגש אריה-לייב לשופט ואמר לו, אדוני, אתה לא מוצא תן בעיני, והוציא מכיסו את נפוליאון הזהב.

סבתא חיכה בנימוס בין פיהוקיה, וסבא, שהבחין בהם לבסוף, השתתק במבוכה, ומיד החל לחבר לכבודה שירים קטנים, מסורבלים, חרוזי 'פהפיה' עם 'עייפה', ו'מוריה' עם 'אדרה', ואחר קירב את כסא המרגוע שלו אל שלה והניח בהיסוס את כף ידו המבוהלת, הלחה, על

אדריה/יהודית קציר

כתפה, ולא חיבק אותה אליו אלא השאיר את זרועו תלויה סביב עורפה כמו כנף פצועה, ואז ידעה שאין הוא גבר עדיין, ושעליה יהיה לעשותו לאיש. היא לגמה מכוס התה שלה, רשמה בראש המכתב, מעל 'עמנואל נחמד', את התאריך, ארבעה בספטמבר שלושים ואחת, והחלה לכתוב, נהנית ממגע הציפורן בנייר ומן האותיות הנאות שיצאו מתחת ידה.

סתיו 1991

מתוך נובלה שתראה אור בקובץ סיפורים בספריה החדשה, 1999

יהודית ועמינדב קוין, חיפה, 1931